

Näkökulmia valmistavan opetuksen järjestämiseen ja oppilaiden tuki perusopetukseen siirryttäessä

Hanna Kaisa Piironen

ERKO – Monikulttuurisuus opetustyössä, Turun yliopisto

Viitekehys

Suomi muuttuu yhä monikulttuurisemmaksi ja monikulttuurisuus monimuotoistuu. Ilmiötä voi kuvata superdiversiteetin käsitteellä (Vertovec 2007); tämä heijastuu suoraan myös kouluihin. PISA -tulokset kuitenkin osoittavat, että sekä ensimmäisen että toisen sukupolven maahanmuuttajien oppimistulokset ovat huomattavasti kantaväestöä heikommat (ks. Harju-Luukkainen, Nissinen, Sulkunen, Suni & Vettenranta 2014). Yhteiskunnan jatkuvasti monimuotoistuessa on välttämätöntä, että **koulujärjestelmä ja opetuskäytännöt uudistuvat kieli- ja kulttuuritietoiseen suuntaan**. Myös OPS 2016 tukee tätä lähestymistapaa.

Opettajien tietämys kulttuurisesta moninaisuudesta lisää huomattavasti kykyä kohdata maahanmuuttajataustaisia oppilaita ja heidän huoltajiaan (Acquah 2015). Myös tietoisuus kielitaidon kehityksen vaiheista on tärkeää, että odotukset oppilaita kohtaan eivät olisi kohtuuttomia vaan oppilaalle ja kielitaidon kehittymiselle annettaisiin riittävästi aikaa. Oppiaineiden kognitiivisista sisällöistä ei tulisi lähtökohtaisesti kuitenkaan tinkiä, vaan pyrkiä kehittämään menetelmiä, joilla oppilas pystyy oppimaan keskeiset sisällöt puutteellisesta suomen kielen taidosta huolimatta. Tarvitaan kielitietoista aineen-opetusta ja ainetietoista kielenopetusta (Vaarala, Reiman, Jalkanen & Nissilä 2016).

Maahanmuuttajaoppilaiden määrän kasvu on luonut paineita myös perusopetukseen valmistavan opetuksen kehittämiseksi. Perinteisen luokkamuoitoisen opetuksen rinnalle on noussut uusia malleja, joiden kautta pyritään vahvistamaan oppilaiden osallisuutta kouluyhteisössä ja nopeuttamaan kotoutumisprosessia. Ajatus kaikille yhteisestä koulusta vaatii toteutuakseen ennen kaikkea riittäviä resursseja, asenteellista muutosta ja maahanmuuttajaoppilaiden näkemistä positiivisena voimavarana.

AVAINKÄSITTEET:

Kielitietoinen opetus

Kulttuuritietoinen opetus

Perusopetukseen valmistava opetus

Kehittämishankkeen kuvaus

Oma kehittämishankkeeni on kaksiosainen. Se painottuu valmistavan opetuksen oppilaiden tukeen niin valmistavan opetuksen aikana kuin perusopetukseen siirryttäessä.

1) Selvitys valmistavan opetuksen rakenteellisista toteutusmalleista (toteutus kevät 2017)

Tarve valmistavan opetuksen vaihtoehtoisten toteutustapojen selvitykselle nousi työyhteisöstä. Valmistavan opetuksen luokka oli syksyllä 2017 siirtymässä uuteen juuri valmistuvaan kouluun, jonka suunnittelussa oli lähdetty liikkeelle avoimista oppimisympäristöistä. Perinteiselle luokkamuoitoiselle opetukselle kaivattiin vaihtoehtoja. Tein selvityksen tutkimuskirjallisuuden, valmistavan opetuksen toimijoiden haastatteluiden sekä ERKO-koulutuksessa saamieni tietojen pohjalta. Sain käyttööni myös Helsingin kaupungin inklusiivista valmistavaa opetusta käsittelevän raportin (Demos Helsinki 2017). Osana hanketta järjestin kouluvierailun Meri-Rastilaan Helsinkiin. Esittelin tulokset opettajankokouksessa toukokuussa 2017.

2) Veso-koulutus opettajille kieli- ja kulttuuritietoisesta opetuksesta (toteutus syksy 2017)

Veso-koulutus toteutui 21.9.2017 Porvoossa. Koulutuksen tavoitteena oli tarjota opettajille tutkimukseen perustuvaa tietoa sekä käytännön työkaluja monikulttuuristen opetusryhmien opetukseen ja oppilaiden osallisuuden tukemiseen. Veson toteuttaminen lisäsi ERKO-koulutuksen vaikuttavuutta. Sen kautta ERKO-opinnoissa saavutettu osaaminen saatiin laajempaan käyttöön kuntatasolla.

1. Valmistava opetus: luokkamuoitoinen, inklusiivinen vai siltä väliltä?

Valmistavan opetuksen mallien ”plussat ja miinukset” tiivistetysti:

Luokkamuoitoinen valmistava opetus	Integratiivinen valmistava opetus	Inklusiivinen valmistava opetus
Oppilas opiskelee valmistavan opetuksen luokassa, integraatiotunnit taito- ja taideaineissa mahdollisuuksien mukaan	Oppilas opiskelee joustavasti sekä valmistavassa luokassa että perusopetuksen kotiluokan kanssa.	Oppilas opiskelee lähikoulussa. Päävastuu opinndista on luokanopettajalla, lisätukea esim. S2-opettajalta, erityisopettajalta, koulunkäynninohjaajalta.
+ oppilas saa aikaa sopeutua uuteen maahan ja tapoihin pienessä ryhmässä tutun aikuisen kanssa +mahdollistaa kokonaisvaltaisen, oppilaan yksilölliseen tilanteeseen pohjaavien oppimiskokonaisuuksien suunnittelun +yksilöllinen tuki, oppilaantuntemus	+perustuu yksilölliseen arvioon oppilaan kokonais tilanteesta +integraatiotunnit aloitetaan heti taito- ja taideaineissa ja niiden määrää lisätään vuoden aikana joustavasti oppilaan osaamisen mukaan esim. matematiikassa, kielissä ja reaaliaineissa +oppilaat ovat alusta alkaen kaikkien oppilaita, joihin toimintakäytännöt tulevat tuloksi ja siirtyminen perusopetukseen helpottuu	+lähikouluperiaate +siirtyminen perusopetukseen helpottuu, koska oppilas jatkaa tutussa opetusryhmässä +hyvät kokemukset erityisesti alkuopetuksessa +vertaisoppimisen malli +kaikille yhteinen koulu
-ryhmien heterogeenisuus samassa ryhmässä opiskelee hyvin eri kaisia ja erilaisen (koulu)taustan omaavia oppilaita -vertaisoppimisen malli suomen kielen opiskelussa puuttuu -integraatiotuntien järjestämisen haasteet: ryhmässä ei välttämättä ole tilaa,opettajat saattavat kokea valmistavan opetuksen oppilaat ylimääräisenä rasitteena -segregaatio, eristäytyminen omaan ryhmään	-lukujärjestykset muuttuvat useaan otteeseen lukukauden aikana -> vaatii runsaasti suunnittelua, organisointia ja joustoa -valmistavanluokan opettajalla saattaa olla joillakin opittunella väin muutamia oppilaita; toisaalta tämä mahdollistaa yksilöllisen tuen ja sen, että resurssien vapautuessa myös perusopetukseen siirtyneet oppilaat voivat saada valmistavan luokan opettajan tukea (esim. yhteisopettajuus)	-ilman luku- ja kirjoitustaitoa tuleville vanhemmille oppilaille opiskelu oman ikäryhmän mukana erittäin haasteellista -luokanopettajien mahdollinen ylikuormittuminen -> riittävä perehdytys ja koulutus, rakenteet, yhteisopettajuus -resurssien riittävyys turvattava: vaarana, että ilman riittävää tukea oppilas jää ”ajelehtimaan” eikä yksilöllisiä oppimistavoitteita saavuteta

Integraation/inklusion toteutumiseksi huomioitava:

- kouluyhteisön sitouttaminen, rakenteet ja toimintakulttuurin näkyväksi tekeminen
- opettajien koulutus, yhteisopettajuus
- riittävät resurssit ja huomion kiinnittäminen perusopetuksen ryhmäkokoihin

→ osallisuuden kokemukset, itsetunnon tukeminen, tervetulleeksi toivottava ilmapiiri

2. Veso-koulutus: kieli- ja kulttuuritietoinen opetus

Veso koulutus rakentui ERKO-opinnoissa saavutettujen tietojen varaan. Tavoitteena oli jakaa opintojen aikana hyväksi kokemiani käytännön opetusmenetelmiä laajemmin opettajien käyttöön. Ajatuksena oli erityisesti suunnitella koulutuksen sisältö tukemaan valmistavalta luokalta perusopetukseen juuri siirtyneiden oppilaiden opiskelua.

Koulutus oli luentomuotoinen ja sen kesto kolme tuntia, joten suunnittelu vaati runsaasti valmistautumista. Oman ammatillisen kehittymiseni kannalta koulutuksen suunnittelu oli äärimmäisen merkittävää. Tässä vaiheessa koin kehittyväni asiantuntijaksi, sillä viimeistään nyt oli minun itse tarkistettava kaikki tiedot, sisäistettävä maahanmuuttajaopetukseen liittyvät hallinnolliset yksityiskohdat, luettava kirjallisuutta ja muodostettava ymmärrettävä ja tiivis kokonaisuus ERKO-koulutuksen keskeisimmistä sisällöistä.

Viitteet:

Acquah, Emmanuel (2015) Responding to Changing Student Demographics in Finland: A Study of Teachers' Developing Cultural Competence. Annales Universitatis Turkuensis B 412. Turku: Turun yliopisto.

Demos Helsinki (2016) Valmistavasta opetuksesta inklusiiviseen kouluun. Selvitys 15.2.2016.

Harju-Luukkainen, Heidi, Kari Nissinen, Sari Sulkunen, Minna Suni & Jouni Vettenranta (2014) Avaimet osaamiseen ja tulevaisuuteen. Selvitys maahanmuuttajataustaisten nuorten osaamisesta ja siihen liittyvistä taustatekijöistä PISA 2012 –tutkimuksessa.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.

Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.

Vaarala, Heidi, Nina Reiman, Juha Jalkanen & Leena Nissilä (2016) Tilanne päällä! Näkökulmia S2-opetukseen. Helsinki: Opetushallitus.

Vertovec, Steven (2007) Super-diversity and its implications. Ethnic and Racial Studies, 30:6, 1024-1054.